

Bütün ortak dileklerin insansı anlatımı

TRISTAN TZARA

Şiirin büyüklüğü evrenselliğinin içinde hüküm sürer. Ozan, yaşayanların dünyasında bir bütün olmak için kendi kişisinin çerçevelerini aşan, içinde taşıdığı evrenin ölçüsünde büyüktür. Ozan, bu dünyaya herkes için ortak bir görüntüye cevap veren, kendi görüş biçimine de uygun, yeni bir görünüm verir. Böylece ozana özgü, her insanın içinde umutlarını ve acılarını, bugününü ve geleceğini bulduğu oldukça yoğun ve güçlü bir anlatıdır bu.

Şurası açık ki, ancak çevirilerinden, okuyup tanıdığımız Nazım Hikmet'in şiirinin kendine özgü akıcılığını kuran şey bize ulaşmıyor. Bununla birlikte, çevirinin kusursuz olamayacağına karşılık, dilin verdiği güzellikten bile yoksun da olsa bu şiir öyle insansı bir güçle yüklüdür ki, etlenip canlanır ve içimizde dokunaklı titreşiminin bütün tazeliğiyle biçimlenir.

Nazım'ı, dünya görüşünü alaleden alıp yüksek bir düzeye çıkarmayı bilen bir ozan olarak görür ve ele alırsak şu nokta kesinlikle anlaşılır ki, Nazım bütününüyle yaşama sevgisi üstüne tasarlanmış duygusunun yetkinliği olan bir ozandır ve bu duygu yetkinliğini, şiirine kendini veren coşkuya borçluyuz. Kişisel deneyi insanlığın deneyiyle örtüşür. Aydınlık bir geleceğe yönelmiş insanlık, toplumsal bir yönetimin ve yok olmuş bir uygarlığın

iflasına bağlanan Türk ulusunun bağınının hangi noktada olduğunu anlamak için Türkiye'nin tarihsel ve coğrafyasal ayrıntılarını öğrenme gereğini duymuyor. Baştan başa Türk ulusunun umutlarını soluyarak Nazım Hikmet'in şiiri bütün ulusların ortak dileklerinin alabildiğine insansı anlatımını kucaklıyor. Bu anlamda, Nazım'ın şiiri günümüz insanının ekinel alanının sahibidir ve tarihsel değerinin gürlüğüyle sürekli bir hakikat değeri kazanır.

Her ne kadar yadsınamaz bir özgünlüğü de olsa, Nazım'ın şiiri çağdaş Batı şiirinin yapısına yabancı değildir. Özellikle Mayakovski ve Garcia Lorca'nın yapı çizgisindedir.

Mayakovski'nin devrimci coşkunluğunun dayanağı olarak kullandığı teklifsiz edayı ve Garcia Lorca'nın şiirini İspanyol toprağına has bir lütuf gibi besleyen, halktan gelme esini Nazım'ın şiiri söz konusu olunca hatıra getirmek yerinde olur. Nazım'ın şiiri halkın dileklerini herkese açık bir şekle sokmayı başarmakla kalmamış, aynı zamanda yüksek ve çağdaş bir öyle Türk şiirinin alanını da yenileştirmiştir. Bu yeni Türk şiiri dünyayı ve çağımızı yansıtmaktadır.

Nazım, çağdaş dünya düzeyinde ulusal ekinin iyice derinine demir atmış geleneklere yer değiştirerek bir yenilik getiricilik yaptı. Memleketinin ozanlarının üstüne yaptığı etki iyice görüldü. Hapishanede bile adaletsizlik ve zulümle çarpışan cesareti onu vatanşarların gözünde daha da büyüttü. Nazım'ın memleketinin edebiyatında oynadığı tarihsel rolün bilincine varanlar artık biliyorlar ki, Nazım'ın adı, yığınların karşıdevrimin karanlık kuvvetlerine karşı yapmakta olduğu gürültüsüz ama güçlü savaşla bağlantıdadır.

Eğer, 1923 yılında Cumhuriyet'in gelişinden sonra, Türk dili konuşulduğu gibi şiirde gözüktüyse bunda, bütün gürlüğünü bu akıma veren Nazım'ın rolü vardır. Nazım bunu, okumuşlarla çevrili bir ortamda kendine yer bulmuş içi boş bilgiççe deyimleri şiirden kesinlikle atarak yapmıştır. Bazı kez bu devrimci, geleceğin, hem de ortaçağ İran şiirinin kaynağından

gelen bu geleceğin en yumuşak başlı sürdürücüsü de olmuştur.

Ama bu, özellikle memleketinin, folklorunun verdiği kaynakları derine götürmekle olmuştur. Kaynaklara gündelik bir geçerlik kazandırarak onlardan bazı anlatım biçimleri aldı. Nazım, yaşamanın tadına da sahip, zulme karşı başkaldırmaya ve adalete yapılan çağrılar içinde taşıyan insanın sıcaklığından yaratılmış şiirin içeriğiyle kaynakları birleştirmeye gelmişti. Halk şiiri Nazım'a, imgelerle dolu dilinin öğeleri içinde, özgürlük duygularını alabildiğine geniş biriktirebileceği bir bilinç verdi. Halkın gönlü buradan yüreğini kandırarak besini, çektiği acıyı ve duyduğu sevinci çıkarır.

Nazım'da dilin görevi, şiirsel imge bir eğretileme ve bir uzakta kalmış terimler yakınlaşmasından çok, şiirsel bir olgudur. Şiirlerinde çoğunlukla destansı kişiliğinin çizgilerini çizen budur. Denebilir ki şiiri bir eylem şiiridir ve şiirine dayanıklık eden durumda her yükseklikteki bütün insanların deney payı vardır. Karşılıklı bağımlılıkları göz önünde tutulursa Nazım'ın şiirlerinin içeriği ve biçimi teknik yönden olduğu kadar insanın geleceği yö-

nünden de birbirinden ayrılmazlar. Bu bakımdan, temel ve biçim sorunlarının artık olmadığı yerde şiirin başladığı ileri sürülebilir. Şiirin sağlamlığının da işareti olan ve şimdilerde doğan yeni gerçek, bundan böyle insanlığın ekinel zenginliği içinde kendini bütünleyebilir ve dünyanın biçim değişimi içinde önemli bir çark gibi hareket edebilir.

Nazım'ın hayatının en güzel yılları hapishanelerde geçti. Orada da şiir yazıyordu. Bursa Hapishanesi'nin duvarlarının kalın ve sağlam olması onun sesinin duyulmasına ve bize kadar ulaşmasına engel olamadı. Özgürlüğe düşkün kimselerin çabası ve büyük ozana karşı Türk hükümetinin giriştiği şiddet hareketinin bütün dünyada uyandırdığı hoşnutsuzluk Nazım'ı ağır ağır bırakıldığı ölümden çekip kurtardı. Ozanları ortadan kaldırma isteğine karşı çıkmaya hırsların nereden geldiğini aramaya kalkmak yersizdir. Olayların baskısı altında şiirin bir kurtuluş silahı olduğu, ozanların yazdıklarının etkinliğinin en iyi örneği değil midir?

Max Jacob, Benjamin Fondane ve Pierre Unik'den giderek, Saint-Paul Roux ve Desnos'dan bu yana şiir masumane bir oyun olmaktan çıktı. Ama, Collioure'da sürgünde ölen bir başka büyük İspanyol ozanı Antonio Machado'nun dediği gibi, eğer "Granadasında" Frankocuların Garcia Lorca'yı öldürüşü ve bu öldürme, ölümler listesini uzatmadıkları için teselli bulamayan faşistlerin suç zincirine başlangıç olduysa bu, işe girişen zekanın da şerefi oldu. İşe girişen, Nazım Hikmet'in cezaya çarptırılan acılarıydı da. Ve gelişmenin büyüyen güçlerinin ışığında, bu şerefi kurtarmayı başarmış olan dünya bilinci için bu öyle pek eften püften bir utku değildir.

Çeviren: Mehmet Tuncay

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi

